

Uusi ylikirjastonhoitajamme

Jyväskylän yliopiston kirjaston ylikirjastonhoitajana aloitti 1.6.2002 YTT **Pirjo Vatanen**. Verkkomakasiini kävi haastattelemassa uutta johtajaa.

Kirjastouran alku

"Jouduin, tai pääsin, kirjastoalalle oikeastaan täysin vahingossa: olin pyykillä äitini kanssa, kun samassa talossa asuva ujo naapurin tyttö tuli ehdottamaan, että lähtisin hänen kanssaan kysymään harjoittelijaksi Tampereen yliopiston kirjastoon". Elettiin 1960-luvun puoliväliä. Suoraan pyykkituvalta harjoittelijaksi pyrkimään lähtenyt Pirjo arvelee tulleensa valituksi, koska silloinen TaYK:n johtaja Arvo Seppälä arvosti naisia, jotka eivät harrastaneet meikkausta - tässä asiassa Seppälä tuli kyllä myöhemmin pettymään.

Siihen aikaan kirjastoalan opintoja edelsi puolen vuoden pituinen pakollinen harjoittelu. Opinnot kestivät puolitoista vuotta. Kirjastot käyttivät harjoittelijoita halpana työvoimana. Kaikki eivät maksaneet harjoitteluajalta edes palkkaa, mutta Tampereen yliopiston kirjasto maksoi pientä palkkaakin, joka riitti bussimatkoihin Nokialta Tampereelle.

Työhistoria

Valmistuttuaan kirjastonhoitajaksi Pirjo työskenteli ensin vuonna 1968 Hämeenlinnan kaupunginkirjastossa ja vuosina 1969 - 75 Rauman kaupunginkirjastossa. Kaupunginkirjastosta Pirjo siirtyi hoitamaan Rauman opettajankoulutuslaitoksen kirjastoa. Siellä Turun yliopiston kirjaston etäpisteessä kuluivat vuodet 1975 - 85, minkä jälkeen hän siirtyi Turun yliopiston kirjaston pääkirjastoon. Turun yliopiston kirjastossa hän on toiminut pitkään Suomi-kokoelman johdossa. Opinnot jatkuivat myöhemmin työn ohessa. Tuore väitöskirja "Sääty-yhteiskunnan kirjastosta kansalaisyhteiskunnan kirjastoksi: yleisten kirjastojemme murroskausi 1890-luvulta 1920-luvulle" valmistui viime keväänä. Kirjastoalan kansallinen yhteistyö on Pirjolle tuttua. Hän on toiminut pitkään Suomen Tieteellisessä kirjastoseurassa. Vapaakappalekirjastojen kokousten puheenjohtajana hän on toiminut monta vuotta.

Matkan varrelta on mieleen jäänyt yksi muisto, joka liittyy Jyväskylään: 1980-luvun alussa Jyväskylässä järjestettiin kirjastoalan perinteiset K&I-päivät.

Suomalainen kirjakauppa esitteli toimintaansa ja järjesti tarjoilua, myös alkoholipitoista. Oli hiukan noloa, kun Turun yliopiston kirjaston edustajat tilaisuudesta poistuessaan kaatoivat vaatenaulakon. Syy: yksi turkulaisista otti naulakosta painavan kassinsa, jolloin naulakon tasapaino häiriintyi ja naulakko keikahti kumoon.

Vapaa-aika

Pirjolla ja hänen aviomiehellään on Liedossa talo, joka nyt siis toimii vapaa-ajan asuntona. Aikuinen poika on jo lentänyt pesästä. Yhtenä mieluisimmista harrastuksistaan Pirjo mainitsee monipuolisen, "kokeilevan" puutarhanhoidon. Harrastuksia ovat myös lukeminen ja tutkimustyö. Yhdessä aviomiehen kanssa tehdään kesäisin autolla kulttuurimatkoja ympäri Eurooppaa.

Ajatuksia uudessa työpaikassa

"Kirjastoalalla on vähän sellaisia asioita, että jos niistä tullaan puhumaan, en olisi ennen niistä kuullutkaan. Pitkän uran aikana olen tehnyt monenlaista... tuskin tulee möhläyksiä perustietämättömyyden takia".

Kirjaston rooli yliopistossa on usein ongelmallinen, koska kirjasto on toisaalta Suomen kirjastoverkon osa, toisaalta oman kehysorganisaationsa omistama. Yliopistot on toiminnan tehostamiseksi asetettu keskenään kilpailuasemaan (raha, opiskelijat yms)., mutta yksittäisen yliopiston kannalta kirjastoverkonkin ylläpito on tärkeää. Ilman kirjastoverkkoa ei tulla toimeen. Yhdessä toimimalla kirjastot ovat saaneet keskitettyä rahoitusta yhteisiin projekteihin (esim. FinElib), joissa on usein saatettu alkuun jokin uusi toimintamuoto. Kansalliskirjastoa kehitetään nyt kaikkien kirjastojen yhteiseksi voimavaraksi: yliopistokirjastojen, ammattikorkeakoulukirjastojen ja yleisten kirjastojen. Kirjastojen tarpeet ovat osin erilaiset - aika näyttää, tuleeko priorisoinnissa ongelmia.

Kaikkea ei voida kuitenkaan järjestää keskitetysti, myös paikallista osaamista tarvitaan.

Yhteistyötä tiedeyhteisöön päin kannattaa vaalia, jotta kirjasto olisi selkeämmin osa yliopistoyhteisöä. Meidän on asiantuntijoina osattava tarjota tiedeyhteisölle tarpeellisia ja hyödyllisiä vaihtoehtoja.

Kirjasto on asiakkaita varten: haluamme auttaa asiakkaita ja tarjota asiakaslähtöisiä, helppokäyttöisiä järjestelmiä. Käyttäjäkoulutus on yksi perusasia samoin kuin se, että tietokanta on ajantasainen. Itsepalvelu mahdollistaa sen, että kirjasto voi satsata erikoispalveluihin.

Kirjastoala on hyvin työvoimavaltainen: tietokanta ei täydenny itsestään, tietokone ei tee töitä yksinään. Henkilökunnan hyvinvointi on tärkeää. Fyysiseen työympäristöön liittyvät konkreettiset työolot kuten lämpötila, ilmastointi ja ergonomia ovat selvitetäviä kysymyksiä. Samoin työtilojen ja työnkulkujen tarkoituksenmukaisuus. Työilmapiiri on tärkeä: ihmisten on voitava olla työssä turvallisella mielellä. On mukavaa, että joskus "tehdään yhdessä jotakin": pikkujoulut, yhdistetyt opinto- ja virkistysmatkat yms. Samalla tutustutaan toisiimme. Kun tunnemme toisemme, on helpompi toimia yhdessä työasioissakin.

Itsensä kehittäminen ja opiskelu ovat tärkeitä. Työnantajankin etu on joustaa silloin, kun esim. alan opintojen vuoksi joustoa tarvitaan. Ajan tasalla pysymisen mahdollistaminen on taas työnantajan velvollisuus.

Suomessa ihmiset voivat, toisin kuin monissa muissa maissa, tulla kirjastoon vapaasti. Tämä on hyvä käytäntö, josta kannattaa pitää kiinni, mutta se voi myös aiheuttaa uhkia. Kaikenlainen turvallisuus kirjastossa täytyy tarkistaa: kulunvalvonta, paloturvallisuus, turvallisuussuunnitelma. Miten toimitaan katastrofitilanteissa: miten pelastetaan ihmiset, miten kokoelmat.

Kirjastoaineiston säilymisen kannalta iso, maailmanlaajuinen ongelma on hapan paperi.

Suomessa se yleistyi 1870-luvulta alkaen ja valtaosa kirjallisesta kulttuuriperinnöstämme onkin vaarassa. Pohjoismaissa luultiin ensin, että puhdas ja viileä ilma suojelevat niiden kokoelmia, mutta nykyisin kuka tahansa voi nähdä paljaalla silmällä, ettei tämä pidä paikkaansa. Varsinkin kriisiaikojen kirjallisuus on painettu huonolle paperille ja sitä käytetään paljon. Julkaisujen pelastaminen on kallista. On vaara, että julkaisut ja varsinainen tieto häviää, ja meille jää vain hieno tietokanta, josta voidaan tarkistaa, että julkaisu on joskus ollut olemassa. Keinoja tilanteen pelastamiseksi on kehitetty ja tekeillä (massaneutraloimisjärjestelmät,

digitointiprojektit), mutta ensin pitää lähteä liikkeelle siitä, että säilytystilat olisivat asianmukaiset.

Asiat pitää tehdä yhdessä ihmisten kanssa, yhteistyö on kaiken avain, vaikka johtaja vastaa päätöksistä. Visioita ja strategioita operationaalistettaessa noudatettakoon hyvää toimintatapaa, jonka voi muotoilla esimerkiksi seuraavasti: "JYK palvelee yliopistoyhteisöä nopeasti, tehokkaasti ja ystävällisesti".

Haastattelijana
Tuija Oksman
Informaatikko